

INKLYUZIV TA'LIMDAN -INKLYUZIV JAMIYAT SARI

Topilov Shavkat Abduvoxidovich

*Toshkent viloyati Ohangaron tumani Maktabgacha va
maktab ta'limi bo'limi metodist-psixologi*

Annotatsiya: Inkluziv ta'lim — bu barcha bolalar, shu jumladan, jismoniy yoki aqliy imkoniyatlari cheklanganlar, kam ta'minlanganlar, milliy ozchilik vakillari, qochqinlar va boshqa ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar uchun bir xil ta'lim olish imkonini beruvchi jarayon. Inkluziv ta'lim jamiyatni yanada adolatli va hamkorlikka asoslangan qilishda muhim o'rin tutadi. Bu jarayonning boshqarilishi esa ta'lim muassasalari va tizimlarida maxsus yondashuv va tamoyillarga asoslanadi. Inkluziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojga ega bolalar uchun qulay ta'lim muhitini yaratish bilan cheklanmaydi, balki jamiyatning barcha a'zolari uchun teng imkoniyatlarni ta'minlashni o'z ichiga oladi. U shuningdek, boshqa o'quvchilarda ham ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va xilma-xillikka hurmat bilan qarashni shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Shu sababdan, inkluziv ta'lim faqat alohida shaxslar manfaatlari uchun emas, balki butun jamiyat taraqqiyoti uchun muhim hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Inkluziv ta'lim, teng huquqlilik, shaxsiy yondashuv, ta'limning moslashuvchanligi, o'qituvchilar malakasi, xalqaro tajriba, ta'lim tamoyillari, ijtimoiy tenglik, maxsus ehtiyojlar.

KIRISH

Inkluziv ta'limni boshqarishning asosiy tamoyillari Inkluziv ta'limni boshqarish jarayonida bir qator tamoyillarga amal qilish talab etiladi. Bu tamoyillar jamiyatda ta'lim olishga bo'lgan teng huquq va imkoniyatlarni ta'minlash, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olish va ularning shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashishni o'z ichiga oladi.

Teng huquqlilik va imkoniyatlarning ta'minlanishi Inkluziv ta'lim boshqaruvi tizimida har bir o'quvchiga ta'lim olish uchun teng imkoniyatlar yaratish tamoyili asosiy ahamiyatga ega. Bu tamoyilga ko'ra, barcha o'quvchilar, ularning jismoniy yoki aqliy imkoniyatlaridan qat'i nazar, teng sharoitlarda ta'lim olish huquqiga ega bo'lishi kerak. Buning uchun ta'lim muassasalarida maxsus moslashuvchan o'quv dasturlari, didaktik materiallar va texnologiyalar joriy qilinishi zarur.

Shaxsiy yondashuv tamoyili Har bir o'quvchi alohida shaxs sifatida qabul qilinishi kerak. Ularning individual ehtiyojlari va rivojlanish darajasini inobatga olgan holda ta'lim jarayoni tashkil etilishi zarur. Bu o'quvchilarni o'z qobiliyatlariga mos keladigan tarzda qo'llab-quvvatlashni, ularga individual yondashuvni talab qiladi.

Boshqaruv jarayonida bu tamoyilga rioya qilish uchun moslashuvchan va differensial ta'lim uslublarini joriy etish lozim.

Ta'limning moslashuvchanligi va universalligi Inkluziv ta'limni boshqarishda yana bir muhim tamoyil – bu ta'lim jarayonining moslashuvchan va universal bo'lishidir. Bu shuni anglatadiki, barcha bolalar uchun ta'lim mazmuni va uslublari turli ehtiyojlarga moslashtirilishi kerak. Ta'lim dasturlari va o'quv materiallari turli darajadagi o'quvchilarga mos ravishda takomillashtirilishi, sinflarda o'qituvchilar tomonidan turli o'quv usullaridan foydalanish talab etiladi.

Jamiyat va oilaning o'rni Inkluziv ta'lim jarayonida jamiyat va oila muhim ahamiyatga ega. Ta'limni boshqarish jarayonida oilalar bilan yaqin hamkorlik qilish, ularni farzandlarining ta'lim va rivojlanish jarayoniga faol jalb qilish lozim. Ota-onalar o'quvchilarning individual ehtiyojlarini chuqur bilishadi, shu sababli ular o'qituvchi va pedagoglar bilan hamkorlik qilib, ta'lim jarayonini yaxshilashda yordam bera olishadi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish Inkluziv ta'limni boshqarishda o'qituvchilarning malakasini oshirish tamoyili ham katta ahamiyatga ega. O'qituvchilar inkluziv ta'limga mos bo'lishi uchun maxsus pedagogik ko'nikmalar va bilimlarga ega bo'lishi kerak. Shu sababli, ularga doimiy ravishda professional rivojlanish uchun treninglar, seminarlar va malaka oshirish dasturlari taqdim etilishi zarur.

Xalqaro tajriba va standartlarga moslashuv Inkluziv ta'limni boshqarishda xalqaro standartlar va tajribalarga e'tibor qaratish lozim. Ko'plab rivojlangan

mamlakatlarda inklyuziv ta'lim muvaffaqiyatli tarzda joriy etilgan va ularning tajribasi biz uchun juda foydali bo'lishi mumkin. Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan ta'lim siyosati, qoidalar va tavsiyalar inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etishda muhim o'rin tutadi.

Inkluziv ta'limni boshqarish jarayonida bir qator muammolar yuzaga kelishi mumkin. Jumladan, moddiytexnik bazaning yetishmasligi, o'qituvchilar va pedagoglarning yetarli darajada malaka oshirmasligi, jamiyatdagi stereotiplar va kamsitishlar bunga to'siq bo'lib kelmoqda. Shuningdek, ta'lim tizimidagi byurokratik to'siqlar ham inkluziv ta'limning samarali boshqarilishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

XULOSA

Inkluziv ta'limni muvaffaqiyatli boshqarish uchun birinchi navbatda ta'lim tizimida islohotlar amalga oshirilishi kerak. O'quv dasturlarini takomillashtirish, moslashuvchan ta'lim usullarini joriy etish, ta'lim muassasalarining moddiytexnik bazasini rivojlantirish va o'qituvchilarning malakasini oshirish ishlari tizimli ravishda amalga oshirilishi kerak. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim tamoyillari jamiyatda keng targ'ib qilinishi va qo'llab-quvvatlanishi zarur. Inkluziv ta'lim jamiyatda teng huquqlar va imkoniyatlarni ta'minlash, har bir bola uchun qulay ta'lim muhitini yaratish uchun muhim tizimdir. Uni muvaffaqiyatli boshqarish uchun yuqorida bayon qilingan tamoyillar asosida ish olib borish lozim. Shu bilan birga, xalqaro tajribalarni o'rganish va jamiyatning faol ishtiroki ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Booth, T., & Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.
2. Slee, R. (2018). Inclusive Education: From Policy to School Implementation. New York: Routledge.
3. Florian, L. (2014). The Sage Handbook of Special Education. London: Sage Publications.
4. Kyriazopoulou, M., & Weber, H. (2009). Development of a Policy Framework for Inclusive Education in Europe. European Agency for Development in Special Needs Education.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq Ta'limi Vazirligi. (2020). O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni. Toshkent: Xalq ta'limi vazirligi nashri.